

ENVIRONMENTAL STUDIES

Time Allowed : Three Hours

Maximum Marks : 75

Note : Attempt any five questions from Part A carrying 5 marks each and five questions from Part B carrying 10 marks each.

PART-A

(b)
PART-B

- PART-B**

II. Answer any five questions in about 500 words each :

 1. Discuss the various ill-effects of modern agriculture like: fertilizer-pesticide problems, water logging and salinity. 10
 2. Explain briefly the role of Information Technology in Environment and Human Health. 10
 3. Discuss briefly :
 - (a) Ozone-layer Depletion
 - (b) Methods of water conservation. 5+5
 4. Write short notes on :
 - (a) Green House Effect
 - (b) Acid Rain. 5+5
 5. Define environmental pollution. Name its different types and give causes, effects and control measures of noise pollution. 10
 6. What is a cyclone ? Give its causes and discuss disaster management in case of cyclone. 10
 7. Write short notes on :
 - (a) Endangered and endemic species with examples
 - (b) Value Education. 5+5
 8. Discuss briefly :
 - (a) Differentiate between Bio-degradable and Non-bio-degradable pollutants.
 - (b) Wasteland Reclamation. 5+5
 9. Define on Eco-system. Give features, structure and functions of any Grass-land ecosystem studied by you. 10
 10. Write briefly on :
 - (a) Pyramid of Numbers
 - (b) HIV/AIDS : its spread and control. 5+5

ਨੋਟ : ਭਾਗ ਉਹ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ. ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ ਅ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ।

वाता-३

- I. ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਲਗਭੱਗ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪ ਉਤੱਤਰ ਲਿਖੋ :

 1. ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਾਰਜ-ਯੋਗ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

2. ਰੇਨ-ਵਾਟਰ-ਹਾਰਵੇਸਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਵਿਚਾਰੋ। 5
3. ਫੂਡ-ਵੈਬ ਅਤੇ ਫੂਡ ਚੇਨ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਉਲੇਖ ਕਰੋ। 5
4. ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ। 5
5. ਪਰਿਆਵਰਣਕ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਪਰਿਆਵਰਣ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ? 5
6. ਉਰਜਾ ਦੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਅਤੇ ਗੈਰ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਉਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ। 5
7. ਲੱਕੜ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਖਾਣਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਅਤੇ ਡੈਮ ਆਦਿ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਾਂ-ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ? 5
8. ਬਾਇਓਡਾਈਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹਾਟ-ਸਪਾਟਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ। 5
9. ਵਸੋਂ ਦੇ ਵਿਸਫੇਟਕ ਵਾਧੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਯੋਜਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਿਵੇਂ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਹੋਰਦੇ ਹਨ? 5
10. ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- (ਉ) ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਪ੍ਰੈਟੈਕਸ਼ਨ ਐਕਟ
(ਅ) ਫਾਰੈਸਟ ਕਨਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਐਕਟ। 2½+2½

ਭਾਗ-ਆ

- II. ਕਿਸੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ 500 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ (ਹਰੇਕ ਦਾ) ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ:
1. ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਖਾਦ-ਕੀਟ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ, ਸੋਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਲਰ ਆਈਡ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚਾਰੋ। 10
 2. ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਵਿਚ ਸੂਚਨਾ-ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10
 3. ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
(ਉ) ਓਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਦਾ ਛਿੱਦਣਾ
(ਅ) ਪਾਣੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ। 5+5
 4. ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ:
(ਉ) ਗੀਨ-ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਭਾਵ
(ਅ) ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਮੀਂਹ। 5+5
 5. ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ, ਸ਼ੋਰ-ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ, ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10
 6. ਵਾਵਰੋਲੇ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਵਰੋਲੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ-ਉਪਰਾਲੇ ਉਲੀਕੇ। 10
 7. ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ:
(ਉ) ਮਿੱਟ ਜਾਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਸਥਾਨਕ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜ੍ਹਤ ਨਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ
(ਅ) ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿੱਖਿਆ। 5+5
 8. ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕਰੋ:
(ਉ) ਬਾਈਓਡਾਈਵਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਾਨ-ਬਾਇਓਡਾਈਵਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ
(ਅ) ਬੰਜਰ (ਰੱਕੜ) ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵਾਹੀਯੋਗ ਬਣਾਉਣ। 5+5
 9. ਇਕੋ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਅਧਿਐਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰਾਸ-ਲੈਂਡ ਇਕੋ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਲੱਛਣਾਂ, ਸੰਰਚਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10
 10. ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕਰੋ:
(ਉ) ਨੰਬਰਾਂ ਦਾ ਪਿਰਾਮਿਡ
(ਅ) HIV/AIDS ਦੇ ਫੈਲਣ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 5+5